

16

241

JOHANNI ADAMO
LIBERO BARONI

POSADOVSKY & POSTELNIZ
EPHRAIMI GERHARDI
Phil. M. & J. U. C.

COMMENTATIO PARERGICA

Ad L. unicam C.

DE

LEGE FVRIA CANINIA

TOLLEND A.

Literis Müllerianis, MDCCVII

Vol. 299

ILLVSTRISSIMO DOMINO
DOMINO
JOANNI ADAMO
LIBERO BARONI

DE
POSADOVSKY & POSTELVVIZ
DOMINO IN LAMPERSDORF & ECKARDS-
DORF &c. &c.
SACRAE CAESAREAE MAIESTATIS
CONSILIARIO,
DVCATVS BRIGENSIS IN SILESIA
VT ET
DISTRICTVS OLAVIENSIS
CVM PLENISSIMA POTESTATE
CAPITANEO,
DOMINO SVO GRATIOSISSIMO

*hocce obsequii
devotique animi monumentum
sacrum esse iubet
illustrissimi ipsius nominis
devotissimus cultor*

M. Ephraim Gerhard, Brigâ-Sil.

ILLUSTRISSIME DOMINE BARO
DOMINE GRATIOSISSIME

*Uamvis multae sint causae,
quae hocce laborum meorum
specimen ILLUSTRIS-
SIMO TUO decoratum
NOMINE oculis Tuis of-
ferendum suadeant, nescio tamen, annon
habeam plures meam, quae calcar ad-
didit, excusandi audaciam. Enimvero,*

dum Te intueor celebratissimus Gentis
splendor, maxima maximoque Christia-
norum Principi sacrata officia, gravissima
curarum, quae charissimam Patriam tan-
gunt, moles, altiorque, quam dedit Numen,
fortuna has quidem è pulvere scholastico
naenias vix ferre videntur. Accedit argu-
menti levitas, curtaque quae mihi suppetit,
illud ritè exornandi supellex, adeo ut non
nisi titubanti manu haecce procedat scriptio.
Sed erigit animum tua tot omnium lau-
dibus depraedicata humanitas, maximus-
que, quo litteras earumque cultores profe-
queris, favor, quem vel ipse insigni cum
gaudio expertus fui. Dum enim spatium
praeteriti temporis & adolescentiae meae
ultimam recordor memoriam, versatur ob
oculos gratiosus ille vultus, quo pene pue-
riles adhuc Musas, quum inferiora preme-
rem subsellia, dignatus es, singulorumque

exci-

excitasti studium. Imo tanta fuit Tua in me
meosque gratia, ut & ex eo, quo extra Pa-
triam vivo tempore, atque obscuram hanc
dego vitam, sollicitas de me studiisque meis
miscueris interrogationes. Summa adhuc
cum mentis oblectatione recordor, gravissi-
morum, qui summa simul comitate conditi
erant, sermonum tuorum, quibus ante anni
& quod excurrit spatium maximo meo com-
modo praesenti mihi frui datum fuit: qui
soli, ni fallor, sufficere potuerunt ad ineun-
dum hujus inscriptionis consilium. Tuo enim
nititur consilio jussuque omnis illa opera, qua
hactenus Jurisprudentiae studium reliquis
simul adjunxi, quas cohi coloque adhuc, di-
vinae pariter ac humanae sapientiae parti-
bus. Hinc etiam Tibi soli debetur primum
earum curarum specimen, quarum Tu pri-
mus Dux & Autor extitisti. Nec est quod
credam hanc studiorum, quam reddere co-

nor, rationem, curis Tuis plane indignam
esse futuram, quum sciam, non ultimam ea-
rundem, quibus Patriae invigilas bono, à
Temetipso judicari partem, inspicere quid
faciant illi, quorum studia in spem Patriae
maturescunt. Accipe itaque levidensem
hanc scriptionem nullo alio fine ad Te pro-
fectam, quam ut devotissimam, qua Te sus-
picio animi venerationem eloquatur. Deus,
quem indefessa colam prece, conservet feli-
cem illam quam largitus est incolumitatem
diu, splendoremque **ILLUSTRISSIMAE**
TUAE FAMILIAE ad seros usque
adaugeat nepotes, ut nunquam desint aequè
digni, ac aequè felices **Illustrissimi Tui No-**
minis Virtutumque Heredes, quorum lit-
terae gaudeant patrocinio. Dabam Jenae,
pridie Kalendarum Octobris. A. O. R.
MDCCVII.

CLARISSIMO
JOANNI CHRISTIANO SCHÜTZIO

solidae eruditionis studiosissimo

Amico maxime pere dilecto

S. P. D.

P R A E S E S.

Quemadmodum semper, AMICE LECYISSIME, aliorum bonis non alter ac inest gaudeo; ita inprimis tua, quibus invigilas, studia insignem mihi laetandi suppeditante occasione, quippe quae se dudum omnium inuentium oculis commendarunt. Raro haec ferunt tempora nostra ingenia, quae altius mentis extollant aciem, quaeque se ab eruditorum vulgo separare gestiant: sufficit plurimis extrema eruditionis vel minimo terigisse digito, ea quae interius conspicienda se praebent nec e longinquo considerantur. Equidem haud assentior iis, qui non ratione sed consuetudine ducti nescio quam seculis nostris tristi augurio minantur barbariem: sicut ad hunc usque diem stabitque in posterum per Numinis gratiam vera eruditio, quae aliquot seculorum lapsu haud contemnendis superbit incrementis: Interim illud dissiteri non possum, esse paucos qui iisdem fruantur, pauciores vero qui ea promotum eant. Inprimis apud illos, quos apud ante haec tempora pene sola exitit elegantiorum literarum gloria JCTos puta, dolendum regnat frigus; adeo ut masculinum illud JCTorum nomen si non Rabularum certe Legulejorum, affluent dehonefetur societate. Neque meliora nobis sponder futurorum temporum, cogitatio, postquam tristes experientia tot huic nominis litantium male ordinata & scopo suo destituta quotidie ob oculos ponit studia, quae a regia illa & Veterum vestigiis clarescente via quammaxime aberrant. Duae, quod omnium confessione constat, verae Prudentiae Juris quasi alae existunt, quae Deum & hominem scrutatur *philosophia*, & quae pristinorum temporum fata computat *historia*, quibus sine qui aethera petit, icareorum casum incautus sese exponit periculo. Verum quot quæso sunt, qui divinarum humanarumque rerum noticiam ambiunt, quot, qui veterum historiarum monumentis se immittunt? Multi philosophiam ne de nomine quidem norunt, & tamen veterum JCTorum arcana, quae nil nisi philosophia ipsa sunt, sibi egregie capere videntur: aut enim vesana opinione vel aliorum aequae coequentium persuasionibus seducti omnem philosophicam verum considerationem ac rem inutilem & plane non necessariam contemnunt; aut ve-

serunt

veterum Scholasticorum, quae cum oblivione certant, amant delicias, & in verae & ecclesiae
 sapientiae luce non satis poenitendas tenebras venantur. De historia magis altum est
 silentium, aut si aliquid hic sibi faciendum existimant, in novarum rerum, quae quoti-
 dianae lectionis sunt, cognitione consistunt. Veteris Romae Germaniaeque tempora,
 quorum notitia mihi maxime juris Romani nostrique cultura consistere videtur intra centum
 vix decimus recordatur: adeo ut & veterum Jurorum nomina multis monstra ac portenta
 videantur. Hinc videas qui orationem D. Marci, Evangelistae sanctissimi precandi for-
 mulam, denotare credant, aut Bartolos Baldosque citatos testes adstantes foribus esse,
 existiment, aut Theodosium Jurum Romanum vocitare non erubescant. Adeo neglecta
 jacent, quae ad humanitatem spectant studia, ut qui eorumdem custodes non minus ac
 justitiae esse debebant, ea prompto consilio exulare jubeant. Hoc itaque CLARISSIME
 SCHÜZI, quo magis dolent cordatiores; eo magis habeo quod & Tibi & mihi de felice
 studiorum tuorum cursu, gratuler, quem nunquam sine oblectatione intueor. Vti enim opti-
 morum Doctorum imbutus praeceptis recteque ad alios paratus studia nos accessisti; ita
 optima semper, quod plures laudant, tibi calcata est via. Laudant indefessum tuum studium,
 quae in ^{re} Juris Antecessores habes, doctissimi Viri nonnumquam industriam, quorum institutione
 vel in primis philosophiae partibus, vel in historiae civilis spectandis monumentis fructua.
 Neque ego dissimulare possum, qualem Te, quousque qualicumque mea in utilissima
 morum disciplina pervestiganda opera uti placuit, expertus fuerim, qui summo studio,
 summaque alacritate meam quoque excitasti industriam. Rem verbo dicam: tuo com-
 probare niteris exemplo, humanae miseriae cognitionem sedulumque illam emendandi
 studium, legum divinarum humanarumque consecrationem, atque elegantiorum literarum
 culturam suavitate morum juncta optime una in sede commorari. Atque his ex ratio-
 nibus gaudeo, tecum conscendere cathedram, quem in elaboratione qualiscunque hujus
 opellae tam sedulum alacremque expertus fui Comitem, nec dubito fore ut & publice
 studia tua omnibus bonis se sint commendatura. De caetero firmiter sum persuasus, Te,
 vel me non monente, omni ope eo elaboraturum esse, ut & in posterum Amplissimi Tui
 & de Republica optime merentis Patris vestigiis nec studii, nec virtutibus, nec hono-
 ribus unquam indignus haberi queas: ad quod tibi Numinis auxilium ex animo ap-
 precor. Tu vale & quem coepisti amare, in posterum perge. Dabam Jenae E. Museo,
 pridie Kalend. Octobris.

Q.D.B.V.

Conspectus Dissertationis.

§. I. Objectiones contra argumenti dignitatem proferuntur. §. II. diluuntur eadem. §. III. Utilitas argumenti asseritur. §. IV. Legis furiae saninae argumentum. §. V. Unde dicatur secundum quosdam. §. VI. Ejus origo historica. §. VII. Ex mente aliorum. §. VIII. Ex mente Raevardi. §. IX. remouetur alia lex hujus nominis. §. X. Finis legis nostrae. §. XI. Rationes eandem suadentes. §. XII. Prudens huius legislationis consilium. §. XIII. Ejus obligatio. §. XIV. Observatio probatur. §. XV. Abrogatio refertur. §. XVI. Eius causae examinantur. §. XVII. Denique hoc exemplo utilitas historiae juris declaratur.

§. I.

DUm ad ea, quae prae manibus sunt, oculis tuis, BENEVOLE LECTOR, exhibenda appello animum, facile credo fore plures, quibus non adeo ad palatum futura sit haec scriptio, quique leuiter saltem lustrato opellae nostrae titulo, non bene de subse-quentibus sint speraturi: cognitum enim aliunde nobis est, quam lubrica plerumque sint hominum studia, & quam praecipiti gradu plerique mortalium ad iudicia de rebus non satis cognitis properare soleant. Hinc quasi è longinquo alios

Objectiones contra argumenti dignitatem.

A

has

has nostras obfervationes qualescunq; democritico quodam cachinno ac naenias inutiles excepturos praevideo: alios minus serena fronte rugisque contractis, quod falcem in alienam messem miserimus, querulantes audio: alios in tempeftive misericordes cariffimum, ut vocant, tempus ftertilibus hisce, & ab aurea, quam folam adamant praxi, alienis quaefitis impenfum dolentes, & nescio quam pretiofiffimae rei jacturam minirantes confpicio. Aft condonabunt fibi nata ingenia; fi dixerò: nos haec omnia parum morari, imo; fi monuero: quemlibet facere id, quod fui eft officii, fi non tam de aliorum quam fuo cogitet otio, quum & experientia & PLATONE teftè apud MICHAELEM NEANDRUM in gnomologia ftobaeana p. 297. dulciffimum vitae genus fit, res fuas agere.

Objectiones diluuntur,

§. II. Interim & alla ratione sese protegere valet haec opera contra omnium cachinnos, rugas, atque querelas. De his equidem parum attinet dicere, quum querula ad auream praxin tantum natorum gens nil minus quam rationum pondera discernere valeat. Poterit tamen fortassis tam barbare doctus sufficere, quod Triboniano Viro excelso, quem seipsum laudat §. 3. 7. de liberis, imò si mavis, sacratissimo Imperatori haec materia peculiari digna fuerit exiffimata tractatione, quod ipsis non poterit non esse notiffimum. Isti ad saniores, ut spero, vultum redituri sunt, si perpenderint, nos de quaestione legis latae atque sublatae, id est, facti five de re praeterita verba facere: hoc autem nisi omnia me fallunt, historicae non iudicae considerationis est, nisi cepas miscere alio, & quaestiones, quarum leges mentionem injiciunt; verbi causa: an Tribonianus fuerit sacri palatii exquaestor? §. 12. 7. de fideicom. hered. an Rubrius Gallus tempore Di. Trajani fuerit consul? l. 26. §. 7. π. de fideicom. miss. liberi. Quid in persona servi sui Parthenii statuerit Tiberius? §. 4. 7. de vulgari substitutione, & similes ad forum Ictorum remittuntur.

❁ 3 ❁

remittere velint, quod multum sane absurditatis haberet. Equidem obstare adhuc poterat illud, quod de legibus hic factum sit iudicium, quod tamen ad jurisprudentiam quam plurimis pertinere videtur. Sed male videtur secundum Accursium, quum legislatoria prudentia, quae de utilitate legum ex prudentiae regulis iudicat, pars sit sanioris politicae, ut id omnia civilis doctrinae loquuntur compendia, & imprimis HERMANNVS CONRINGIVS in *diss. de nomothetica sive recta legum ferendarum ratione*, ut & illustris HERTIUS de *jurisprud. universali. sect. I. §. 10.* dudum docuere. Notum est doctrinam politicam JCtorum fundamenta suae doctrinae suppeditare, non esse Jurisprudentiam ipsam: Imo notum & hoc est, quod genuina politica à plurimis ignoretur, qui splendido JCtorum nomine superbiunt. Illis denique, qui inutilem hanc damnant operam, quique ludicras has quaestiones existimant, cachinni sunt obstruendi. Ast hi ut credo, contenti esse poterunt, quum audiverint, neque nos has quaestiones pro iis habere, in quibus vel Graeciae, vel Romae, vel Germaniae sita sit salus. Licebit tamen nobis hisce cogitationibus istud tribuere temporis, quod alii commensationibus, computationibus, ludis vel fegni otio, imo democriticis ciendis cachinnis confectare non erubescunt.

§. III. Neque est, quod quis existimet: *omni usu suo hance desitui tractationem.* Adverterunt dudum ultra vulgus sapientes: *dimidium studii cujusque quemque absolvisse, asseritur.* qui *historiam disciplinae, quam discere satagit, probe caller, quae verba sunt Illustris JCTi pariter & Philosophi Domini C. THOMASII in praefatione B. Jacobi Thomasi Originibus historiae philosophicae & ecclesiasticae praemissa.* Docuimus id pluribus de philosophorum doctrina in *dissertatione de studio historiae philosophicae.* Idem, si dicendum quod res est, circa jurium obtinet studium, adeo ut ne dimidium illud quis attigisse

videri possit, qui iurium, quae sectatur, historiam susque
 deque habet. Agnoverunt hoc dudum viri de solida & non
 simulata Jurisprudencia meritissimi, CUIACIUS, HOTTO
 MANNVS, BVDAEVS, BALDVINVS, RAEVARDVS, uter
 que GOTHOFREDVS, HOLTERMANNVS, HENELIVS,
 SCHILTERVS, & qui adhuc ultra legulejorum fortem
 caput efferunt omnes, qui non legum apices sed sensa ri
 mantur. Calculum iisdem adjicit suum Illustris Dominus
 WILDVOGEL nostras, qui postquam in praefatione electo
 rum juris aequitatis praeceptorumque civilium cognitio
 nem impense commendavit, sic pergit: *Neque tamen hoc*
solo juris istius notitia absolvitur, nisi & qua ratione jus primitus
introducendum fuerit, quibus causis in eum, quo jam nitet, excre
verit habitum, quo modo mutationes passum fuerit, aut quid
variis temporibus ipsi acciderit, quis cognitum habeat exactissime:
 quae omnia, ni fallor cancellis suis continet juris historia.
 Non licet jam ea, quae de ejus necessitate atque utilitate di
 cenda sunt, per instituti rationem proferre in medium, li
 cebit tamen in posterum fortassis de eadem re majori cum
 cura separatam instituere tractationem. Imo licebit illius
 praestantiam, tanquam rem summis Jctorum apprimè com
 mendatam nunc quidem supponere. Qua supposita simul
 hujus nostrae tractationis causa dicta est, quippe quae, utut
 civilis doctrinae quam maxime rationem habeat, non ulti
 muni tamen historiae juridicae caput existit. Enimvero,
 nisi hoc esset, sique antiquata plane negligenda venirent,
 totus GROENEWEGENII de legibus abrogatis tractatus,
 eruditissimi FRANCISCI BALDVINI, JACOBI GOTHO
 FREDI, FRIDERICI BRVMMERI, JACOBI RAEVARDI,
 GERARDI NOODT de legibus voconia, salcidia, julia, papi
 poppaea, rhodia, aquilia, cincia, scribonia, commentarii imo
 maxima corporis justiniani pars blattis atque verbibus
 addici deberent, quod ego quidem affirmare nunquam
 ausim.

§. IV. Agedum itaque! nil obstat, quo minus historiam legis furiae caniniae una cum ejusdem dijudicatione politica conspiciendam producamus, idque eo magis postquam à quibusdam doceri coeptum est, quod etiam inutilium in jure possit usus ostendi. Occasionem huic considerationi dedit tit. VII. §. L. 1. & l. un. C. L. VIII. tit. III. de lege fusia (furiae) caninia tollenda. Erat autem lex furia caninia: Constitutio consularis, qua cavebatur, ne quis civis Romanus testamento plures quam cautum erat servos manumitteret, ita quidem, ut qui tres haberet servos, duos tantum, à duobus usque ad decem dimidiam partem, à decem usque ad triginta tertiam, à triginta usque ad centum quartam, a centum usque ad quingentos quintam: neque ullus amplius quam centum testamento manumittere possit, utque, qui hoc non observaverat illius testamentum pro rato non haberetur. Vid. CAIVS §. L. 1. tit. II & VLPIANVS §. 24. tit. 1. add. PAVLVS L. IV. sentent. tit. XIV. nec non FRANCISCVS HOTTOMANNVS in partitionibus §. C. p. 19. & JO. ROSI-NVS Antiq. Rom. L. VIII. C. XV. qui ex CAIO & hoc addit: eadem lege cautum fuisse, ut libertates servis nominatim darentur, de quo tamen, quum accessorium sequatur suum principale, non multum erimus solliciti: neque enim hoc additamentum à Justiniano sublatum legitur, sed sponte quasi sua, cessante ratione, suum quoque cessit locum.

*Legis fu-
riae cani-
niae argu-
mentum.*

§. V. Verum tempus postulat, ut ad rem propius accedamus, eaque, quae circa hanc legem notanda veniunt, perlustremus curatius. Quumque vulgata hucusque methodus duplicem involvat tractationem nominalem & realem, expectabunt, nî fallor, & hic lectores evolutionem nominis ejusque significationis. Nec male: luscus enim hic facile pervideat, eadem hoc in loco magis opus esse, quam si quis de jure postliminii disertaturus operose ostendere

*Vnde qui-
busdam
dicatur?*

dere vellet: vocem postliminii à post & limen derivari. Poteris itaque qui volueris in legulejorum exspatiari vineta, atque videre, quod lex furia aliis à furijs, quasi Proserpinae aut Hecubae cujusdam filia ob crudelitatem dicta: aliis à furore quod furia in servos: aliis à fare, quod servos, quos veteres fures vocabant, concernat: aliis à canibus quasi canina & invida dicta credatur, quae philosophia est ACCVRSII & ANDREAE TIRAQVELLI *ad l. g. connub. gl. l. n. 213.* quamque perperam ipsi Triboniano tribuit VOET *in comment. ad f. b. t.* Hisce, cui placet, frui poterit carduis & proprii ingenii addere sphalmata. Ego vero istis haud oblector delicijs, quum hac methodo quidvis ex quovis elicere facile sit. Rectius mea opinione in hocce versabimur negotio, si rem, quod ajunt, ab ovo repetentes ipsa prima hujus legis scrutabimur cunabula: nisi enim omnia me fallunt, tota denominationis ratio à Legumlatoribus ipsis est petenda: quum nihil Romanos apud frequentius fuerit, quam leges suis ab Autoribus nominare, unde nomina legum juliae, papiae, voconiae, & similium enata sunt. *277*

*Ejus origo
historica.*

§. VI. Non est autem, quod quis certitudines mathematicas in re maxime intricata expectet, ubi in diversum euntibus tot virorum doctissimorum sententijs, nil nisi conjecturas afferre permissum est: quod iis mirum non videbitur, qui aliquam chronologicis curis dederunt operam, quique Romanorum factos, quos habemus, non rudi oculo adspexerunt. Videtur interim non sine magna veritatis specie afferri posse: hanc de qua sermo est, legem latam esse S. FVRIO CAMILLO & C. CANINIO GALLO COSS., quorum facti perspicuam mentionem injiciunt, indeque recte FURIAM CANINIAM dicendam esse. Habeo hic quamvis non sine dubitatione, praeesunt viros legum Romanarum consultissimos: FRANCISCVM HOT-TOMANNVM *in indice legum romanarum p. 73.* VALENTINVM

TINVM FOERSTERVM in *hist. Jur. Civ. Rom. L. 1. cap. XXXII. p. 226.* VLICVM HVBERVVM in *pract. G. ad J. b. t.* JO. SCHILTERVM *ad J. b. t.* & qui primo loco nominandus erat VLPIANVM *tit. 1. §. 24.* Atque ad horum stabi-
 liendam sententiam observandum mihi videtur primo: hanc legem latam esse tempore Imperatoris AVGVSTI. Equidem scio RITTERSHVSIVM in *comment. ad J. b. t.* incongrue hoc probare anniti ex DIONIS. CASSII *L. LV. p. 557.* quippe qui de aelia sentia, quatenus de manumittendorum & manumittentium aetate disponebat, tantum loquitur legislatione, verbis sic habentibus: πολλῶν τε πολλῶν ἀπελευθερωσάντων, διὰ τὰς τῶν τε ἡλικίαν καὶ τοῦ τε ἐλευθερωσάντων πρὸς τὸν ἀφελήσαντων ἔτι αὐτῶν εἶχεν δεῖσθαι καὶ τὰ δικαιώματα οἷς αὐτοὶ πρὸς τὰς ἐλευθερωμένους, καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπότης σφῶν γὰρ πολλοὶ χεῖροισιν. quia multi multos, manumittebant, aetatem quam & manumittens, & manumittendus habere deberent; juraque quibus erga libertos cum alii, tum, ipsi patroni uterentur constituit. Sed nobis tamen infervit, luculentus SVETONII locus in *vita Augusti c. XL.* inquit, Augustum & de numero, & de conditione ac differentia eorum, qui manumitterentur curiose cavisse: quae tuto de no-
 fra lege, capiunt FRANCISCVS BALDVINVS *ad J. b. t. SJGONIVS de antiquo Romanorum Jure L. 1. c. XII.* & FORSTERVS in *hist. J. C. t. c.* Observandum est secundo circa haec, quo communiter referunt hanc legem; tempora consularum gessisse C. CANINIYM GALLVM, quem ad A. U. C. DCCLII referunt facti, vid. HVBERTI GOLZII *romanae & graecae antiquitatis monumenta e praeis numismatibus eruta, p. 222.* & ONVPHRII PANVINII *comment. ad L. II. fastorum p. 185.* quorum accedit, quod hoc anno C. Caninio Gallo Cos. ab Augusto Juliam filiam in exilium missam referat VELLEIVS PATERCVLVVS *hist. L. II. p. m. 255.* Tertio & in eo conveniunt fastorum scriptores Augustum hoc anno una cum honorum socio M. Plautio abdicasse

caste imperium in hujus locum C. Caninio Gallo suffecto, quum Augusti successor nullibi reperitur. vid. qui rem pluribus ostendit, STEPHANVS VINANDVS PIGHIVS in *Annal. Roman. L. XVIII. p. 530.* & ONVPHRIVS PANVINIVS in *lib. II. fast. p. 187.* Denique *quarto* nec hoc praefereundum est, quod inter COSS. Augusto coaetaneos neque Fufius, neque Fufius quispiam commemoretur. Remanet itaque *quinto* solus S. FVRIVS CAMILLVS, qui & a. DCCLX notante DIONE *L. LV.* consulatum gessit, per vero non ab similem conjecturam Augusto & Plautio una cum C. Caninio Gallo sufficiendus. Atque hac quidem ratione existimamus non improbabilem allatam esse legis hujus sic denominatae rationem, qua tamen nostra opinione doctiorum cogitatis nequicquam derogatum volumus.

*Ejus origo
ex mente
aliorum.*

§. VII. Nobis interim sufficit, quod inter eos, quos circa chronologiam hujus legis laborantes videre licuit, nemo meliori utatur demonstrandi ratione. Plurimi, inprimis qui ad Institutionum Justinianearum libros commentati sunt, autorem quicumque modo placuerit, supponunt, sine ulla facta probationis mentione: quos inter etiam sunt viri doctissimi, qui de legibus veterum scripserunt. Illi etiam qui nobiscum eundem Furium autorem constituunt de difficultatibus extricandis parum sunt solliciti, quemadmodum VALENTINVS FOERSTERVS l. c. & FRANCISCVS HOTTOMANNVS in *indice legum romanarum, qui editione Wechelianae Brissonii adiunctus est, p. 73.* sine omni fundamenti mentione M. Furium Camillum & C. Caninium Gallum ad A. V. C. DCCLII, referunt, uti & nos, sed cum addita factorum conciliatione fecimus. Alii legem hanc latam contendunt Coss. M. Furio Camillo & S. Nonio Quinctiliano, qui ad a. DCCLX. pertinent, & Quinctiliano quidem sine omni conjectandi ratione C. Caninium Gallum suffectum fingunt.

singant. Illi qui Fusium quendam citant autorem, plane quod ipsis faveat non reperiunt, quum nomen Fusii Cos. neque tempore Augusti, neque ante ipsum in fastis appareat, nisi huc trahant, quod plerique Furiorum cognomine Fusiorum fuerint usi, ita autem pro nobis militabunt. E- quidem PAVLVS MERVLA *de legibus Romanorum c. XXIV. p. 278.* ad A. U. C. DCXVIII. refert Q. Fusium Philum Cos. à quo legem fustiam de diebus fastis, cuius meminit PAV- LVS MANVTIVS *de legibus Rom. c. VIII.*, latam esse scribit, sed fundamenti, quum nihil adduxerit, ego quidem ut ali- quid pervideam, non sum adeo perspicax, accedente & hoc, quod ipse Merula legem furiam nominet §. 23. quae ipsi §. 25. fustia audit. Imo pugnat adversus Merulam numisma vetus apud GOLZIVM *l. c. p. 143.* quod hunc P. Furium Cn. F. Philum insignit. Nec obstat communis exempla- rium lectio, quum, quemadmodum comunior opinio non statim verior; ita nec comunior scriptio semper pro certiori sit habenda. Militat praeterea pro nostra sententia frag- mentum VLPIANI atque graeca THEOPHILI para- phrasis, qui nostram legem non nisi furiam dicunt. Sed nolo longis ambagibus adversus illos dimicare, qui non nisi prima fronte adversantur, postquam ex LIVIO *hist. L. I. c. IV.* constat: jam ante ejus tempora *Furios Fuscos scri- pssisse quosdam, nec ullam hic immutationem virorum ipsorum, sed nominum esse, quod ipse studiose admonendum existi- mavit.* Accedit & huc quod literae r & s apud antiquos alternatae fuerint pronuntiationis observante BARNABA BRISSONIO *de verb. signif. L. VI. p. 246.*

§ VIII. Unicus est eruditissimus JACOBVS RAE- *Eadem ex* VARDVS, qui rem altiori mentis indagine dignatus est: *mente* verum & hic nodos non solvere sed ictu violento rumpere *Raeardi.* videtur. Enimvero existimat hanc legem *fustiam* dicen- dam, quod auctoritate paudectarum Florentinarum & an-

tiqui institutionum voluminis probare nititur, qua in re ipsi ad stipulantur GIPHANIVS *in comment. ad J. b. t.* ANTONIVS AVGVSTINVS *in eruditissimo de legibus Romanorum tractatu*, qui tomo secundo antiquitatum Graevianarum continetur. p. 199. nec non BARNABAS BRISSONIVS *de verb. signif. L. VI. p. 246.* qui nullo alio fundamento quam vetusto quodam codice nititur. Raevardus vero, ut denominationis hujus originem historica concilier temporum supputationi, tribuit hanc legem Q. FV FIO CALENO, qui A. U. C. DCCVI. consulatum gessisse dicitur allegans insuper ejusdem numisma, quod apud GOLTZIVM videri potest. Quum vero non videat, unde rebus sic stantibus nomen caninae venerit, fingit hanc legem dein A. U. C. DCCLII. C. Caninio Gallo Cos. ab Augusto esse redactam. Sed fingit conjicit, neque ullam facit figmento fidem. Unde quaeso apparet, quod Augustus non novam tulerit, sed antiquitatem reduxit legem? ex Svetonio? neutiquam, sed ex praconcepto Raevardi cerebro. Unde quod Fufius Calenus autor fuerit? quia numisma ejus libertatis nomen fert. annon vero haec lex libertati potius obfistere videbatur, & ita servitutis nomen gerere debebat? Codicum quam adfert auctoritatem nil moror: optimi codices unius literulae corruptionem admiserunt: eaque in rerum historicarum etymologiis investigandis lectio sine dubio probatissima, quae nexui historiarum & temporis rationibus quam maxime conformis existit. Atque haec cum ita se habeant, missis aliorum opinionibus putamus hactenus recte asseri: legem hancee à S. Furio Camillo & C. Caninio Gallo Coss. recte furiam caniniam esse dicendam.

Remove- §. IX. Verum non confundenda est lex nostra, quam
tur alia FVRIAM dicimus, cum lege alia furia, quae certam legatō-
lex ejusdē rum summam definit allegata idcirco CICERONI *in orat.*
wominis. *pro Balbo, p. m. 718. atque TRIBONIANO pr. 7. de lege falci-*
dia, quippe quae & autore & aetate, & rerum tractatione
 à no-

à nostra quam maxime separata cernitur. Agunt de ea pluribus J. VINCENTIVS GRAVINA *de ortu & progressu Juris civilis c. XXXIII. p. 66.* JACOBVS CVJACIVS *in observ. L. XIX. c. XXXI. p. 918.* ANTONIVS AVGVSTINVS *de legibus, Antiquit. Gravianarum Tom. II. p. 1202.* FRANCISCVS DVARENVS *in disputationibus Juris, disp. II. 10.* CAROLVS SIGONIVS *de antiquo jure civium Romanorum L. 1. c. XII.* nec non ALEXANDER AB ALEXANDRO *dierum genial. L. VI. c. XV.* Autorem eidem Cajum Furium tribunum plebis adscribit RITTERSHVSIUS *in comment. ad J. ad tit. de lege falcidia p. 316.* de quo tamen non disputo. Interim hinc forte occasionem nactus est optimus alioquin Institutionum Tribonianearum Interpres VOETIVS ut & nostram legem plebisciti nomine non sine errore insigniverit. *vid. ejus Comment. ad J. b. t.* Nostra, ut supra ostensum est, extra dubium Augusti imperium non supergreditur, quo tempore occupata republica legum condendarum auctoritas jam ad patres senatumque translata erat, ut ostendit ARNOLDVS MAVRITIVS HOLTERMANNVS *in origine historica juris Romani p. 49.* adeoque aut ad SCta, aut ad constitutiones principum, neutiquam vero ad plebiscita venit referenda: ipsae enim constitutiones Principum initio per modum SCtorum proponebantur notante JAC. GOTHOFREDO *hist. juris. cap. III.* & CHRISTIANO THOMAS O *de naevio Jurisp. Rom. L. II. c. II. p. 62.* conf. M. ANTONIVS MVRETIVS *in comment. ad IV. priores digestorum titulos, ad l. 9. ff. de LL. p. 103.* edit. quae Ferrariae a. 1581. prodit, jungaturque clarissimus olim nostrae academiae Polyhistor GEORGIUS SCHVBARTVS *de fatis Jurispr. Rom. Exercit. III. §. 41. 47. p. 572. sq.* Sed major notandus est error, quem errat GVIDO PANCIROLLVS, *in thesauro variarum lectionum, L. II. c. 179.* dum legem illam testamentariam Furio Camillo auctori legis furiae caninae nostrae tribuere non veretur, quam tamen ab hujus aetate curator temporum supputatio sat longo spatio distinguit.

Finis legis
hujus.

§. X. Supposita sic origine legis furiae caninae, tem-
pus est, ut in finem quem Augustus legislator ob oculos ha-
buit, inquiramus: quippe hoc demum est legum sensa ca-
pere, si rationes, ob quas latae fuerunt cognitae habeas
perspectasque. Labore ad hunc investigandum haud e-
rit opus, postquam jam alii rem sine praeconceptione opini-
onis perspicillo rimati sunt. Optime eam perviderunt
FRANCISCUS BALDWINUS in *comment. ad 7. h. r.* & su-
pra laudatus VOETIUS *eodem in loco*, qui causam hujus le-
gis finalem correctionem Romanae ambitionis, qua mor-
tis tempore eorundem saepissime animos occupabat, imo
& invidiae malitiaeque obstructionem allegant. Facem
his praetulit DIONYSIUS HALICARNASSEUS, qui *antiqu.
Rom. L. IV. p. 228.* in nimias Romanorum manumissiones
impense invehitur. Verba quae huc faciunt adscribi me-
rentur, quae sic habent: *Ἐπίχρανον τῆς ἐλευθερίας οἱ Δα-
κρυόθητα τῶν δεσποτῶν καὶ κεντὴ δοξοκοπίαν. Ἐγὼ γὰρ ἐν δῆ-
ταμαὶ πινὰς ἀπαισι, τοῖς δέλοις συγχεχωρηκότας εἶναι ἐλευθε-
ρίας καὶ τὰς αὐτῶν τελευτῆς, ἵνα χρεσθὶ καλῶν καὶ κερσὶ καὶ
πολλοὶ ταῖς κλίταις αὐτῶν ἐγκομιζομένους ὡραιοτέρως τὰς
πίλους ὅπῃ ταῖς κεφαλαῖς ἔχοντες. ἐν δὲ ἐπομπυόν τινας,
ὡς καὶ ὡραιοτέρως τῶν δῆταιμένων ἀκείνῃ ἐκ τῶν δεσποτικῶν ἀξιο-
τητοῦτος πακέργοι δέλοις, μύρων ἀξία διαπεπραγμένοι θα-
νάτων. εἰς τότες μὲν τοὶ τὰς δυσκαθάρτας πίλους ἐκ τῆς πό-
λεως δποδλεποῖτες οἱ πολλοὶ δυσχεραίνουσι καὶ πρὸς ἐλευθῶν τὸ
ἔθῳ, ὡς εἰ πρὸς τὸν ἡγεμονικῆ πόλεως, καὶ παντὸς ἀρεχὴν ἀξιο-
τησι τῶν πῶν, τοῖς τῶν πολιτῶν ποιείδω. *Alii per herorum le-
vitatem gloriam inde captantium manumittuntur.
Scio qui tota servituta testamento libera esse jusserunt,
ut benignitatis laudem ferrent post obitum; & in fu-
neris**

neris elatione lecticam eorum magna pileatorum profere-
 queretur frequentia: in qua pompa quidam erant, ut
 a scientibus audiri recens dimissi e carcere malefeci mille
 supplicia promeriti. Istos impuros Urbis pileos plerum-
 que cum somacho adspectant, & respuunt eorum consue-
 tudinem, indignum facinus clamitantes populum re-
 rum dominum, & usurpantem sibi orbis imperium, tali-
 bus contaminari civibus. Confirmat hocce, quod & Nero-
 nis tempore circa manumissiones opus fuerit monito:
 Disciperet quisque merita, tardeque concederet, quod da-
 tum non adimeretur. vid. TACITVS *annal. Lib. XIII. cap.*
XXVII. p. 319. Merebatur, itaque intempestiva hacce mi-
 sericordia quam rectius luxuriam dixeris, hanc Augusti cor-
 rectionem; nisi Respublica miseris & nequissimis ho-
 muncionibus deberet impleri.

§. XI. Enimvero tota mortalium natio, si sibi relicta, *Rationes*
 vivat, non nisi quae prae manibus sunt scrutatur, & seros *eandem*
 eventus vix Solon quispiam fatagit. Sibi quisque studet: *suadentes.*
 quae publici sunt magis quam aliena negliguntur negotia.
 Quis ab hac labe immunes Romanos dixerit, quibus ut
 studiis ac belli artibus ita & nequicia pene omnes reliqui
 impares fuere populi. Hinc morti vicini, ubi omni utilitati
 ultimum vale dicendum erat, neglecta propria neque eam,
 quae omnium erat cordi habebant: quumque jam malitiae
 & testes & instrumenta ponenda venirent, neque tamen
 malitia eos deferebat. Tria sunt, quae maxime hominum
 occupant animos, vitia, quaeque non nisi post corporis
 exuvias ab anima separantur: vani honoris affectatio, ve-
 fanae voluptatis cupido, & inexhaustibilis ac sacra rerum,
 quae in possessionem veniunt, fames. Omnium hae ex-
 cruciant animos, nec optimus quisque ab iis liber est: quis-
 que

que suas patitur manes, dispari saltem modo, dispari gradu. Docuere id luculenter admodum nostrae aetatis philosophi CHRISTIANVS THOMASIVS in der Ausübung der Sittens Lehret & venerandus noster BVDDAEVS, *philos. pract. c. III. part. I.* De iis, qui stolidae litant avaritiae, res est facillima cognitu, quum invidia avaritiae germana sit filia, & eam non aliter ac corpus umbra sequatur. Invidi autem haec maxime virtus est, ut ea invideat & aliis, quibus ipse frui non potest, curetque non tam ut ipse habeat, sed ne habeant alii. Quid mirum itaque invidos Romanos, quos servos nemini superesse volebant, indigna libertate donasse. Illustrant hoc exempla nostrorum temporum, ubi non pauci invidiae stimulis ducti in fraudem eorum, quos jus constituit heredes, certe insigni impietate res suas, ad pias, ut vocant, causas remittunt ne scilicet aliis earundem usus pateat. Optime huc faciunt verba Illustris THOMASII in *diff. de origine successione testamentariae §. LII.* inquit: *Avarus, quam diu vitae spem habet, bona sua, (servos suos) sibi conservare studet, atque hereditas tanquam hamo allicit ad beneficia exhibenda. Moribundus autem testamento facienda cupidus est, partim ut heredes ab intestato debita successione fraudet, partim ut post mortem testamento suo laudes, quas vivus nullo beneficio meruit, capet.* Neque illos hic excipias, qui vitam degerunt voluptatibus deditam, quippe natura sua per omne vitae spatium ad effoeminatam quandam mollitiem animi inanemque propensos luxuriam. Vana, quae coelum petit, quaeque Romae quasi auctoritate publica colebatur ambitio, quam maxime praecipites dabat morientium animos, vel vindictae dulcedinem, vel sequuturæ laudis gloriam iisdem promittens. Solebant enim servi testamento libertatem assequuti lecticam funeris, libertatis pileis ornati, sequi

sequi vel praecedere, & herorum suorum decantare praeconia, quem morem praecipuam stultarum manumissionum causam allegat DIONYSIVS HALICARNASSEVS *l.c. conf. l. 1. C. de latinis libertinis*. JO. BRITANNICVS *in Comment. ad Persii sat. V. p. 101.* CVIACIVS *Obs. L. III. c. XXIII.* & JO. KIRCHMANNVS *de funeribus Romanorum L. II. c. VII. p. 157.* Atque hae suppetebant civibus Romanis rationes ad irritandos stultitiae impetus, quae percussi omnes verae prudentiae regulas susque deque habebant.

§. XII. Atque hac stultitia nec sibi, nec heredibus suis tantum peccabant morientes: sed universae nocebant Reipublicae. Liberatorem assequerantur plurimi non nisi compedibus ferendis apti, quique ergastulis assueti libertatem ferre haud poterant. Inde sub speciosa libertatis opinione scelestam sumebant licentiam luxui, libidinibus, imo denique furtis studendi nequisfima Romanae urbis carcinomata. Describit eos egregie A. PERSIVS *sat. v. cum quo conferendus CORNVTVS ad hanc sat. p. 60. edit. Paris. 1513. publicatae, nec non DIONYSIVS HALICARNASS. L. IV.* Atque his homuncionibus patere debebant insignia Quiritum jura, qui non poterant non iisdem abuti: aliis bonis viris haec multo pretio comparantibus. vid. LVCAS *in Actis Apost. c. XXII. vs. 28.* & Dn. JO. SAM. STRYCKIVS *de jurisprud. Pauli Apostoli c. 1. §. XIV.* Sibi relinquebantur, unico momento, qui seiplos regere nunquam didicerant, & qui antea dominorum luxuriae & ambitionis instrumenta fuerant, nunc eadem vitia majori cum cura & damno sibi propria faciebant. Quid autem inde sperare poterat Reipublica aliud, quam commessatores, lenones, fures & mendicabulos? Expedit certe Reipublicae hos homines alere, atque tueri, ne forte nocte desiderentur tenebrae aut homines apud exulent scelera. Ita vero cogitare videbantur saepe

*Prudens
hujus le-
gislationis
consilium.*

saepe prudentissimi Romanorum, adeo ut recte in eos traxeris verba FRANCISCI BALDVINI in protheoria ad tit. „7. de testamentis ordinandis: quod saepe delirent animam, „agentes nec sanum plerumque eorum sui iudicium, quos immi- „nentis mortis terror percussit, aut morbus divexat. Sanior itaque erat cogitatio, quae Augusti subibat animum, de stulta haecce licentia coercenda, quum & pronitatem suorum civium ad eam, & ejusdem nocivos perpenderet effectus. Observabat simul, quod Legumlatorum est, ut ea prohibeant, quae facile, non quae difficulter ab hominibus perpetrantur, secundum l. 4. π. ad SC. Vellej. Imo, quod magis est, omnis nomotheticae principium salus publica ipsi suprema lex erat. Confirmat hanc legislationis hujus publicam utilitatem, quod & alii eodem modo civibus suis prospiciendum modumque excedentes manumissiones coercendas duxerint Imperantes, quos inter est PIPINVS capitular. L. II. tit. 20. §. 10. & L. VI. c. 261. ubi manumissiones „sic restringuntur: De servis propriis vel ancillis ut non „amplius tondantur vel velentur nisi secundum mensu- „ram. Et uti ibi satisfiat, & villae non sint desolatae. Sed de his Germanorum nostrorum moribus aliis meditationibus locus erit tempusque. vid. interim JOACHIMVS POTGIESERVS de conditione & statu servorum apud Germanos L. III. c. XIII. §. V. VI.

Ejus obli-
gatio.

§. XIII. Quum autem omnis legis duae sint partes: & jubere aut prohibere, & poenae injicere formidinem; recte moveri potest quaestio: an & quomodo haec lex eos ad ejus regulam observandam adstrinxerit? Nec difficulter procedit responsio, si modo ejus Autorem naturamque inspiciamus. Sanctionem poenalem, quae objectione mali cujuspiam externi Romanorum cogeret animos extitisse, licet neque Sveronius, neque Tribonianus eandem commemo-

memorent mea opinione certissimum est. Nisi enim hoc esset summus & prudentissimus Romanae Gentis Imperator infanisse credendus esset, quippe cui actio vanissima, lex non ligans, ignis frigidus, aqua sicca tribueretur: quod prudentia ab Augusto aliis in negotiis ostensa quam maxime indignum existeret. Mihi si quid videtur recte naturam omnis obligationis exhaurit definitio quam suppeditat celebris, quem praeceptorem mihi gratulatus fui & adhuc gratulor, Lipsiensium JCtus Dn. GOTTLIEB GERHARD TITIVS in *Obs. ad Pufendorf. lib. de off. hom. & civ. obs. 53.* inquit: *est vinculum legis, homines & ad agendum & ad patiendum obstringens,* unde consequitur legem civilem non posse non malo quodam externo, quod minetur, stipatam existere. Mala autem illa ad tria potissimum redeunt genera: malum corporis afflictivum, damnum in re familiari, & denique nullitatem gesti negotii: uti observavit Dn. THOMASIVS *Tom. VI. obs. ad rem litterar. pertinentium. obs. XXVII. §. XVIII. seqq.* Quodnam ex his legi huic probabili ratione tribuendum veniat non difficile est judicatu, norunt enim sanae politicae gnari: Rempublicam, ubi negotiis quibusdam per leges formam praescribit, metum nullitatis adicere solere, si subditi non sequantur normam praescriptam; unde conjicio per legem furiam manumissionem contra legem hanc peccantem in testamentis fuisse irritam, uti id generatim de omnibus testamenti factio- nibus constat *l. i. π. de injusto, rupto, irrito testamento.*

C

Imo

Imo non conjicio, sed mentem meam certitudine optima confirmat CAIVS §.3. *Infl. suarum tit. II.* legem furiam caniniam manumissiones ultra centum progressas nullas declarasse, quod satis firmam potuit producere obligationem.

*Ejus ob-
servatio
ostenditur.* §. XIV. Haec cum ita sint, non est dubium Augustum legem prudenter suis auspiciis latam eandem etiam cum cura in usum deduxisse; unde varia in Romanorum historia occurrunt exempla, quae de ejus vigore sufficiens praebere possunt testimonium. Illustre est, quod Tacitus Imperator testamento omnes manumiserit utriusque sexus, intra centum tamen ne caniniam transire videretur, uti autor est ELAVIVS VOPISCVS *in vita ejus. n. 10.* cui add. HVGO GROTIVS *in forum sparsione ad jus Justinianum. p. 25.* Praxin eandem docet quoque PAPINIANVS l. 22. §. 1. *de fideicommiss. libert.* ubi casus ab eo adductus modum caninae legis servat. Justae hinc ierunt causae PAVLO JCTO, quod peculiari libro ad hanc legem fuerit commentatus, ut docet inscriptio l. 37. n. *de conditionibus & demonstrationibus.* conf. doctissimus Silesiae JCTus NICOLAVS HENELIVS *de vet. Jctis c. XXIX §. 10.* Meretur autem circa hunc locum animadverti malitiosa Romanorum astutia & hujus legis salubrem constitutionem sat stulta fraude subvertere volentium, dum quos ipsi manumittere prohibebantur, aliis manumittendos legabant, quibus tamen sententiam suam recte opposuit PAVLVS l. c. Neque

Neque posteriora, quae proxime sequuta sunt tempora, hujus legislationis fuerunt incuria, quum ipsorum Imperatorum THEODOSII & VALENTINIANI rescripto ejusdem occurrant vestigia l. 28. *si Judaei C. Theod. de Judaeis* sic praecipientibus: *Ne Judaeus filium suum christianam religionem professum exheredare audeat, aut si hoc contigerit, filius ab intestato rescissa voluntate ultima succedere jubetur, libertatibus quae in eodem testamento datae fuerint, si intra legitimum numerum sunt, suam obtinentibus firmitatem.* Dubito hinc an assentiri debeam celeberrimo THOMASIO, qui *in delineat. historiae Juris §. 67. not. f.* hanc legem isti juri accenset, quod postquam jam diu per desuetudinem esset aboliturum, incuria Triboniani demum fuerit abrogatum: praesertim quum haecce desuetudo non probetur, & ipsi citatus BALDWINVS *in Justiniano p. 362.* id de hac lege, quod de aliis non adfirmet, licet studio ejusdem alleget abrogationem. Videtur praeterea meam sustinere dubitationem non injusta hac in re pro Justiniano praesumptio, postquam ille duobus in locis curate de hac lege abroganda disposuit, adeo ut haecem an non minimum hoc casu valeat, quod PAGANINVS GAUDENTIVS *de Justinianaei seculi moribus c. 1.* nimis audacter adfirmat: *Eorum, quae in codice leguntur usum viguisse tempore Justiniani.* Interim dubito tantum de iis, non nego, quae asseruit rerum harum peritissimus Thomasius, persuasus quod facile ipsi suppetere possint asserti sui rationes,

quae hactenus oculos meos vix prima vice huc intensos praeterierunt.

Abrogatio §. XV. Extat solennis abrogatio *l. un. C. de legē*
recensetur. furia canin. tollend. quam ipse Imperator JUSTI-
 NIANVS A. Mennae P. P. rescripsit: *Servorum*
libertates in testamento relictas, tam directas quam
fideicommissarias ad exemplum inter vivos liber-
tatum indistincte valere censemus, lege furia caninia
de caetero cessante, nec impediēte testantium pro servis
clementes dispositiones affectui mancipari. conf. tit. VII.
J. L. 1. Enimvero, quum ante haec tempora manu-
 missiones ultra centum non comprehenderent, hisce
 Imperator libertatem concessit universam familiam
 sive, ut THEOPHILVS vertit, *πάτρις νῦς ἐμέτρα;* ma-
 numittendi, adeo ut nulla remanserit manumissio-
 num restrictio. Ast postquam sapientes nil sine ra-
 tione facere creduntur, operae erit pretium causas
 hujus abrogationis paucis inspicere. Prima & quam
 Imperator maxime urget, est: quod inhumanum sit
 morientibus eam adimere licentiam, quam vivi ha-
 buerunt, nec idem concedere morti vicinis, quibus
 nescio quibus ex causis vulgo magis solet indulgeri.
 Verum condonabunt, ut spero, Triboniani mancipia,
 si dixerō hanc ipsam rationem Imperatoria Majestate
 & decore legum non satis dignam videri. Omnium
 legum ferendarum, abrogandarumque suprema lex
 est salus Reipublicae. Hacce cessante cessat omnis
 larvatae aequitatis humanitatisque ratio: & ubi dispar
 apparet

apparēt ratio, dispar quoque necesse sit legis dispositio. Sibimet ipsi contrarius est JUSTINIANVS, quippe qui impuberes res suas testamento alienare prohibet §. 1. *f. quib. non est perm. facere testam.* quod tamen accedente Tutoris autoritate alioquin licebat §. 2. *f. quib. alien. licet vel non.* Eodem modo filius familias de rebus sibi relictis poterat, quo volebat, modo disponere *Nov. CXV. c. I. §. 1.* qui tamen testamenti faciendi jus non habebat. *pr. f. quib. non est perm. fac. test.* conf. VLRICVS HVBERVS *in practict.* ad *f. b. t.* & PAVLVVS VOET *ad b. t.* Unde obiter quoque notari potest plurium Doctorum argumentantium error: quod a contractu ad testamenti factionem valeat consequentia, vid. qui horum magnam manum congesit SCHRADERVS *ad f. b. t.* Eodem recidunt, quae Justiniano vel potius Triboniano de favore libertatis ejusque invidia in mentem venerunt, quibus, si ad saniozem exigantur logicam, forte nec ipse Tribonianus quid sibi voluerit scivisse credendus est.

§. XVI. Mihi, si quid subodorari licet, aliae hic *Ejus causae.* latent abrogationis causae, quas inter eminent insignis Triboniani historiae juris Romani ignorantia, quam alibi uberius ostendendi locus erit, quamque dudum notarunt doctiores. Certe si Triboniano verae hujus legislationis causae fuissent cognitae, ab hoc negotio aut plane abstinuisset, aut magis praegnantibus facti sui rationes attulisset. Justiniani si spectes genium artes
 C 3 tyran-

tyrannicas & insignem sapit avaritiam haec abrogatio, existimabat enim hac ratione immediate jugo suo subjici, quos antea cives publica utilitate sibi habuerant. Est hoc artificium tyrannicae status rationis, qua Imperantes omnia à seipsis, à subditis nihil possideri volunt. Nec est, quod haec è cerebro nostro confingi putes, quae ante nos dudum EVAGRIVS & cum eo ZONARAS retulère ap. FRANCISCVM HOTTOMANNVM in *anti-triboniano c. XI*, verba eorum sic habent: *Justinianus homo erat insatiabili avaritia, & alieni ita appetens, ut subditos suos, vulgo venderet, iis praesertim, qui Magistratus obtinebant, quique vectigalia & tributa redemerant, aliisque, qui insidias illis locarent, sub aliquo colore aut praetextu, quo ipse uteretur: ditissimi vero cujusque bonas, in fiscum redigebat.* Quae dum considero non possum non sequi sententiam accuratissimi BACHOVII in *comment. ad J. b. t.* existimantis; magis justam forsassis causam fuisse legis rogandae quam abrogandae, cui addendus FRANCISCVS BALDVINVS in *Comment. ad J. b. t.*

Vsus disertationis.

§. XVII. Atque sic suppeditat levidense hocce Juris historiae specimen, specimen prudentiae Augusti, atque non satis cautaе politicae Justiniani, quam tanquam rem odiosam paucissimis delineare placuit; illa superioribus pluribus tacta. Constabit interimsatis, ut puto, quantum regendi artibus regioque animo Justinianum antecesserit Augustus, quamvis ille

Ille §. 1. *J. de fideicommiss. hered.* hunc superare irrito conatu contendat. Constat & unico hoc exemplo vetusta juris Romani rudera aliquando politicis meditationibus optimam praeberere occasionem: nobisque ad exercenda ingenia, colendam industriam, firmandumque mentis judicium superesse. Imo constabit, quam illotis manibus Romanorum jura interpretari audeant illi, qui eorundem historiam neque primis labris degustarunt: quamque male multi Romanas leges jactitent, qui earum vix verba capiunt. Optandum itaque est, ut illi, qui aliis in studio juris viam praecunt iisdem quoque calcant addant, ut veram Juris historiam curatius perquirant, ne BARTOLOS tantum & BALDOS, sed ALCIATOS, DVARENOS, DONELLOS, FABROS, HOTTOMANNOS, CVIACIOS nostra aetas tulisse videri queat. Alii, quicquid ingeminant, vix operae facient pretium, nisi illi, quibus sua constat auctoritas, animos suorum in solidiores vias revocent. Discantium turba non eam qua eundum, sed qua itur, sequitur semitam, sibi que ipsis angustum cognitionis suae ponunt modum: ac anhelantes studiorum compendia compendiosissimam sibi parant eruditionem. Sed de studii hujus emendatione egerunt alii, quos inter optima docet celeberrimus Vitebergensium Jctus GEORGIVS BEIERVS in praefamine ad positiones Pandectarum, quae cum cura legi merentur. Perpendent hoc illi mecum, qui ultra legulejorum vulgus sapere gestiunt, solidamque nec fucaram affectant

affectant legum notitiam: neque, ut CICERO inquit, à Praetoris edicto, neque à duodecim tabulis (neque ex Triboniani Institutionibus, neque ex Lauterbachii compendio vel alio systemate) *quanquam hoc, sed penitus ex intima philosophia, atque amplissimis historiarum monumentis hauriendam juris disciplinam putabunt*, quod ut multi nobiscum alacri conatu ac prospero successu futuro Rei-publicae bono faciant, est quod nostrae dissertationis finis exposcit.

Corollaria:

I. Qui historiarum rimantur monumenta, nec ullotuntur mentis suae ratiocinio mancam atque hiulcam praestant operam, calcemque sine arena proponunt: Qui vero Scriptorum negligunt auctoritatem suisque tantum confidunt conjectandi rationibus in turpissimos sese praecipitant errores, quod exemplo Triboniani, quod vidimus, constat.

II. Aut fallitur aut fallere laborat legislator, qui multas suarum constitutionum causas allegat, ac si subditis civibus reddenda sit ratio. Sapientius SE-NECA Ep. XCIV. inquit: *Lex velut emissa divinitus vox sit. Jubeat non disputet. Nihil videtur mihi frigidius, nihil ineptius, quam lex cum prologo.*

Jena, Diss., 1707 A-V
X 2396257

ULB Halle
006 205 95X

3

ULB

P. 209

16
13

JOHANN ADAMO
LIBERO BARONI

PHRAIMI GERHARDI
Phil. M. & J. U. C.

COMMENTATIO PARERGICA
Ad L. unicam C.

DE
LEGE FVRIA CANINIA
TOLLENDA.

Literis Müllerianis, MDCCVII

